

ИВАН ВАЗОВ - „ЕДНА БЪЛГАРКА“

НРАВСТВЕНА СИЛА И ЧОВЕШКО МИЛОСЪРДИЕ

Иван Вазов живее винаги с тревогите на своя народ. Където и да се намира, неговото творчество е „Жив отклик на духа народни“. Той казва, че най-важно за твореца е: „Да бъде син на своя народ и на своето време.“ Това свое твърдение за ролята на писателя, патриархът на българската литература доказва на практика във всичките си творби.

В разказа „Една българка“, както и в много други свои разкази, патриотът Вазов откликва по своеобразен начин на действителността. Този разказ вълнува и се чете от всяко поколение читатели, защото носи в себе си вечни истини, които достигат до нас чрез майсторското перо на народния поет.

Образът на българката и в това Вазово произведение утвърждава най-искрените човешки чувства: любов към отечеството и хората, съчувствие към страдащите, доверие в човека. Пред читателя се разкрива духовно извисен образ, изпълнен с нравствена сила. Вазов изразява героичното в обикновено човешкото. Образът на баба Илийца, жената от народа, утвърждава нравствената сила и духовна мощ на българина.

Творбата е изградена около една централна случка - срещата на баба Илийца с Ботевия четник. Още в самото начало Вазов свързва повестта с историческия факт - гибелта на Ботев във Врачанския балкан. Посочва датата - 20 май 1876 година. Събитието се развива край Искъра, в Челопешката гора. Описанието на художествената среда за разгръщане на действието е реалистично, максимално доближаващо се до географската действителност.

Чрез пестелива портретна характеристика авторът въвежда главното действащо лице баба Илийца. С поведението си тя се отличава от другите лютибродчанки. В трудна ситуация настойчиво търси изход. Това е жена „около 60-годишна, висока, кокалеста, мъжка на вид.“ Тревога носи в душата си героинята на Вазов. Готова е да помогне на всеки. Мисълта за болното внуче я прави съпричастна към чуждото страдание. С упорита, учудваща настойчивост тя се стреми към целта си: намира смелост да забави тръгването на разярените заптиета. Моли настоятелно да я превозят на другия бряг с риск да предизвика гнева им. Изтерзаната жена се опитва да събуди съчувствие и милост в тъмните им и закоравели души, да трогне немилостивите.

Авторът мотивира постъпките на баба Илийца чрез собствените ѝ разсъждения и душевни вълнения. Тя наивно вярва в лечебната сила на молитвата и затова е тръгнала към манастира да търси спасение за болното си внуче: „При всичко, че лошо време беше сега, тя тръгна днес за Черепишкия манастир „Пресвета Богородица“. Но когато минуваше из церовата гора, та да слезе към Искъра, из нея излезе някакъв момък в чудати опнати дрехи с ширити по гърдите и с пушка; лицето му беше измахнато и бледно. „Бабо, хляб! Умирам от глад!“ - каза той, като ѝ препречи пътя. Тя веднага се сети: „От ония е, дето ги гонят сега!... Боже господи!“ - пошушна си Илийца уплашена.“

Баба Илийца надмогва страха и тревогата. Над всичко застава човешкото ѝ милосърдие. Срещата ѝ с непознатия момък в Церовата гора в този решителен, съдбоносен за народа момент, я разкрива не само като майка, но и като българка. Личното нещастие не я лишава от съчувствие към чуждото страдание. Познала в лицето на момъка „един от ония, дето ги гонят сега“, тя изпитва естествен човешки страх. Безпокои се, но не за себе си, а за неговата съдба. Човечна и сърдечна, баба Илийца с майчина загриженост и топлота се старае да облекчи участта му - дава му последните си сухи корички, обещава да му донесе хляб и дрехи. Мисълта ѝ, че момъкът не може да намери спасение в Челопек, защото там е „огън сега“, „ще го предадат на турците“, е израз на нагряващото у нея желание да го подкрепи, да го спаси. Съзнанието, че „ние сме християни“, т.е. българи, я кара да му се притече на

помощ.

Баба Илийца безрезервно приема него и делото му. Съчувствието към трагичната участ на бунтовника е израз на състрадание към всенародната болка. Вазовата героиня бърза да спаси „два живота“. След набързо прочетената молитва от монаха в манастира, баба Илийца иска да се върне по-скоро при ранения, гладен бунтовник. Взема дреха от „свето“ място и тръгва към тъмния, придошъл Искър. Отново тревога обхваща душата ѝ: „Баба Илийца тръгна из нощта за към Искъра, зад който я чакаше сега бунтовникът. Тя беше много смутена... Дрезгавата нощ допускаше да се видят доста ясно очертанията на чуките и бърдата отсреща, днене намусени, а сега зловещи... Та и всичко имаше зловещ вид за Илийчината душа, изпълнена с тревога и безпокойство.“

Предчувствието за надвиснало зло се потвърждава. Ладията, с която трябва да се върне обратно, се оказва заключена. Желанието да помогне удвоява физическите ѝ сили. Баба Илийца изтръгва крайбрежния кол. Препятствието е преодоляно. Ладията се понася по мътните води на Искъра. При втората среща с бунтовника, старата жена забравя своята умора и с майчина загриженост го подкрепя, насърчава, ободрява. Макар и да знае, че се излага на смъртна опасност, като го води в къщата си, сърце не ѝ дава да го изостави. Властно покоряваща е фигурата на жената, която притиска до гърди умиращото дете, решена да надмогне своето нещастие, но да спаси чуждия живот. Желанието да помогне на ранения е така силно, че тя забравя дори болното си внуче. Затова толкова болка има в отчаянието ѝ, когато забелязва, че „ръчиците му са лед“. Въпреки това баба Илийца надмогва страданието, приглушава светата майчина скръб. Силно напрегнатият емоционален момент утвърждава нравствения облик на българката, нейната скромност и патриотизъм.

Човешкото милосърдие на Вазовата героиня от разказа „Една българка“ е художествено доказателство за нравствената сила и устойчивост на българския национален характер.